

The Congo Panorama 1913

PERSDOSSIER

COLONIAL
ILLUSION
EXPOSED

28 Nov. 2025 — 27 Sept. 2026

Leuvensesteenweg 13, 3080 Tervuren
www.africamuseum.be

AFRICA
museum

Belgium
partner in development

EOS
WETENSCHAP

loterie nationale
BIEN PLUS QUE JOUER

The
Museum
Tervuren

de zondag

6 nationale loterij
MEER DAN SPELEN

belspo

.be
Wer
Heritage
Institute

LE SOIR

MO*

VOORWOORD	4
DOELSTELLING	5
1. WOORD EN WEERWOORD	6
2. CONSTRUCTIE EN DECONSTRUCTIE	8
DE KOLONIALE PROPAGANDAMACHINE	8
KUNSTENAARS IN DIENST VAN HET MINISTERIE VAN KOLONIËN	9
3. FAKE NEWS	11
OORLOG EN GEWELD - DE FAÇADE VAN ORDE	11
TRANSPORT EN DWANGARBEID - 'VOORUITGANG' TEGEN ELKE PRIJS	13
ECONOMISCHE EXPLOITATIE EN WINSTBEJAG - DE KOLONIE ALS WINGEWEST	14
4. PROPAGANDA VANDAAG	15
KUNSTENAARS	17
CURATOREN	18
COLOFON	20
PRAKTISCHE INFO	22
TENTOONSTELLINGSPUBLICATIE	22
ACTIVITEITEN	23

VOORWOORD

Het AfricaMuseum presenteert met *Het Congopanorama 1913. Koloniale illusie doorprijkt* een tentoonstelling die past binnen onze bredere missie: het publiek uitnodigen tot een kritische confrontatie met het koloniale verleden en de sporen die het tot op vandaag nalaat.

De tentoonstelling focust op een gigantisch panorama dat ooit symbool stond voor Belgische zelfverheerlijking: een monumentaal schilderij dat in 1913 centraal stond op de wereldtentoonstelling van Gent. België had toen nog maar net, in 1908, de controle over Congo overgenomen van koning Leopold II, na wereldwijde verontwaardiging over het extreme geweld in diens privékolonie. Wat volgde, was een doelbewuste poging om het koloniale project in een positiever daglicht te stellen. Het panorama toont een idyllisch landschap waarin de Congolese bevolking wordt voorgesteld als een primitief volk dat de kolonisator en diens technologie verwelkomt.

Het ontmaskeren van koloniale propaganda is vandaag een kernopdracht van het AfricaMuseum, zeker omdat diezelfde propaganda ooit de *raison d'être* vormde van het toenmalige Museum voor Belgisch Congo. Dat we in onze collectie voorbereidende schetsen en documentatie van het *Congopanorama* bewaren, versterkt onze verantwoordelijkheid en geeft ons de mogelijkheid om dit werk vandaag kritisch te belichten.

Deze tentoonstelling kadert binnen een bredere beweging binnen het museum om het koloniale erfgoed actief te herdenken en te bevragen. Zo bevinden zich in de Grote Ronde nog steeds stereotypische en racistische beelden, die we sinds 2019 dankzij een ingreep van Aimé Mpané en Jean Pierre Müller tonen met de nodige terughoudendheid en binnen een nieuwe, kritische context. Sinds 2023 bieden we bovendien de zaal *Let's talk about racism* aan, waarin de mechanismen van hedendaags racisme worden blootgelegd. In 2026 heropenen we ook het vernieuwde Beeldendepot, waar we dieper ingaan op de mechanismen van koloniale beeldvorming.

Ik ben ervan overtuigd dat deze boeiende tentoonstelling bezoekers de nodige sleutels aanreikt om te begrijpen hoe er al meer dan een eeuw geleden sprake was van wat we vandaag 'fake news' zouden noemen. De koloniale onderneming was in essentie een geopolitiek en economisch verhaal dat voor de Congolese bevolking geen idylle was. Daarom laten we in deze tentoonstelling Congolezen vandaag aan het woord, hun verhaal toont een andere realiteit.

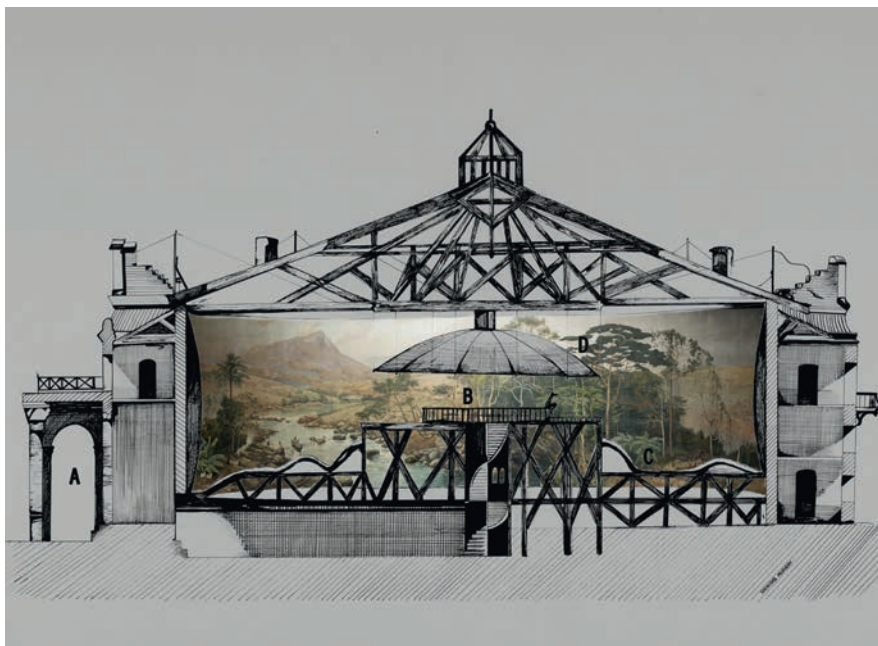
Bart Ouvry, Algemeen directeur

DOELSTELLING

Met de tentoonstelling *Het Congopanorama 1913. Koloniale illusie doorprikt* werpt het AfricaMuseum een kritische blik op koloniale propaganda en de pijnlijke realiteiten die het verborg. De expo draait om het *Congopanorama*, een monumentaal cirkelvormig schilderij van 115 meter lang en 14 meter hoog, gemaakt door de Belgische kunstenaars Alfred Bastien en Paul Mathieu. Dit panorama vormde in 1913 de hoofdattractie van het Belgische koloniale deel van de wereldtentoonstelling van Gent en moest bezoekers overtuigen van de vermeende 'vooruitgang' die België in Congo bracht via de zogenaamde 'beschavingsmissie'. Europese gewelddaden, dwangarbeid en Congolees verzet werden bewust buiten beeld gehouden, een vroege vorm van 'fake news'.

Vandaag, meer dan eeuw later, keert het AfricaMuseum terug naar dit megalomane en zorgvuldig geconstrueerde propaganda-instrument. In een verkleinde reproductie is het monumentale werk na ettelijke decennia weer voor het publiek toegankelijk. Niet om het koloniale kunstwerk en zijn boodschap in ere te herstellen, maar eerder om de leugen te doorprikken.

Om een weerwoord te bieden aan de taal van de koloniale propaganda geeft de tentoonstelling ruimte aan gevarieerde perspectieven en nodigt de bezoeker uit om met een andere bril naar het panorama te kijken. Samenwerkingen met kunstenaars, experts en onderzoekers uit onder meer Congo en België bieden een internationaal en kritisch tegengeluid dat de koloniale idylle van het panorama doet wankelen.

Shurouq Mussran (Palestinian, Khan Younis, 1997 – lives and works in Haacht). *Diagram of a panorama* (Doorsnede van een panorama / Schéma d'un panorama). Tervuren/Brussels. 2024. © Shurouq Mussran

Een reusachtig schilderij wordt tentoongesteld in een cirkelvormig gebouw (A). Vanaf een verhoogd centraal platform (B) kunnen bezoekers de scène bekijken die zich aan hun voeten ontrolt. Op een faux terrain (C) tussen het platform en het doek versterken figuren en landschapselementen de illusie. Boven het platform verbergt een groot doek, of velum (D), de bovenranden van het schilderij, het dak en de dakramen, wat het gevoel van oneindigheid versterkt.

1. WOORD EN WEERWOORD

Bij het binnenkomen wordt de bezoeker onmiddellijk geconfronteerd met een verkleinde reproductie van het *Congopanorama* (schaal van 1 op 9). Een audio-installatie stelt meteen vragen over wie daarin spreekt, en wie zwijgt, of geen kans kreeg om te spreken. Bezoekers horen liederen gezongen door Congolezen die werden opgenomen in dezelfde periode waarin het panorama werd gemaakt. Geluid staat tegenover beeld: de dissonantie tussen de beklijvende liederen en de koloniale verbeelding is aangrijpend.

*'Emee!
Emeapa erableoo!
Odravulebhee,
Kulelebhee,
Dyorukulebhee...
Emeapadre yaa?
Bheyidiodra odrayoo!'*

*Jullie daar!
Ga weg en ren!
Dorp Odravu,
dorp Kule,
dorp Dyoruku...
Zijn jullie al gevluht?
We gaan allemaal dood!*

Emeapa erambiileo. Singer unknown. Language: Kaliko. Recording by Armand Hutereau, 1912. Ituri, RD Congo. MR.1959.5.107. Translation & interpretation: Aloma Nzia, Ate Awaku, Atsidri Obhitre, Ondo Nzia, Oworo Onyiko, Adide Debhaya, Jean-Paul Nvanva Obibhitre, Antuanette Eleku Obiku, Haldi Okudheyo.

Voor deze tentoonstelling werden in Kinshasa en Centraal-Kongo – de regio in Congo die op het panorama wordt voorgesteld – eveneens kijksessies georganiseerd om in gesprek te gaan over dit koloniale kunstwerk dat nooit voor Congolese ogen was bestemd. Kunstenaars Koenraad Ecker, Haldi Okudheyo en Falonne Mambu selecteerden hieruit orale geschiedenis en kritische inzichten die een Congolese visie bieden op de kolonisatie, de koloniale beeldvorming en de gevolgen ervan. Deze inzichten staan niet alleen in schril contrast met de boodschap van de Belgische propaganda anno 1913, maar ook met hedendaagse en eurocentrische visies over de relaties tussen noord en zuid.

« Tout ce que vous voyez ici, c'est une mascarade. » - Mamie Makwala Mende

'Alles wat je hier ziet, is een schijnvertoning.'

« La peinture est opaque, c'est comme si on était dans un paradis.

C'est du marketing économique.' » - Jean-Claude Kindula

'Het schilderen verbergt iets, alsof het een paradijs was. Echte pure marketing.'

In een tweede video-installatie ontleedt schrijfster en (slam)dichteres Joëlle Sambi met woorden de stiltes achter de penseelstreken van het panorama. Met haar interventie getiteld *'Histoire esilaka te...?'* (Lingala voor 'het verhaal zonder einde...?') geeft ze een andere lezing van het panorama en laat daarbij de vraag open of het koloniale verhaal ten einde is.

« Vous les avez repérées, les incohérences ? Est-ce que vous avez compris ? Le Panorama du Congo est un trompe-l'œil géant, une machine à fabriquer du mensonge. Une propagande à l'ancienne qui, sous ses airs de fresque pacifique, cache un système de mort. Une œuvre de propagande grandeur nature, exposée au grand public européen pour lui faire croire que la colonisation belge était douce, civilisatrice et même bénéfique. Mais si vous avez bien regardé, si vous zoomez, si vous grattez la surface, vous verrez que quelque chose cloche. Beaucoup de choses, en réalité. » - Joëlle Sambi

'Heb je de tegenstrijdigheden ontdekt? Heb je het begrepen?
Het Congopanorama is één grote illusie. Een machine die leugens voortbrengt. Klassieke propaganda, die, onder het mom van vredig fresco, een systeem des doods verbergt. Een levensgroot propagandawerk dat Europeanen te zien kregen opdat ze zouden geloven dat de Belgische kolonisatie zacht verliep, beschavend ook, en zelfs weldoend was. Maar als je goed hebt gekeken, als je inzoomt en onder het oppervlak kijkt, zal je zien dat er iets niet klopt. Heel wat dingen, eigenlijk.'

"De uitdaging voor ons was om te bepalen hoe we het Congopanorama benaderden: als kunstwerk, historisch document of louter als projectiescherm? In de spanning tussen deze drie dimensies komt de complexiteit van de tentoonstelling tot uiting: vergeten stemmen uit het verleden en kritische interpretaties van vandaag naar voren brengen."

Patrick Mudekereza

2. CONSTRUCTIE EN DECONSTRUCTIE

DE KOLONIALE PROPAGANDAMACHINE

In een tweede deel van de tentoonstelling wordt het *Congopanorama* geplaatst binnen zijn historische, politieke en culturele context. De tentoonstelling belicht niet alleen hoe het panorama tot stand kwam, maar ook waarom. Het monumentale werk werd immers gerealiseerd op een scharniermoment in de geschiedenis van de Belgische kolonisatie. Na het protest tegen de wandaden onder koning Leopold II en de overname van de kolonie door de Belgische staat, vormde een drukbezochte werelttentoonstelling de perfecte aanleiding voor België om zich als koloniale machthebber te profileren.

De keuze voor een panorama was dan ook niet lukraak: zo'n immersieve installatie – een *virtual reality*-belevens avant la lettre – was een krachtig medium om de Belgische bevolking te overtuigen van het feit dat de kolonisatie van Congo een legitieme, vredige en succesvolle onderneming was. Diezelfde boodschap was trouwens ook te zien in Tervuren. Het Museum van Belgisch Congo toonde de vermeende 'weldaden' van de kolonisatie in schril contrast met de zogezegde 'primitiviteit' van de Congolezen. Een uitgekiende selectie archiefmateriaal, historische foto's en objecten toont echter hoe een alomtegenwoordige propagandamachine, waarvan ook het AfricaMuseum nog steeds sporen draagt, werd uitgebouwd.

Buitengevel van het Congopaleis op de werelttentoonstelling in Gent 1913.
Postkaart gepubliceerd door Éd. P.P., 1913. Collectie KMMA, HP.2013.7.2

"Koloniale expo's wilden mensen uitsluiten, ik hoop dat deze tentoonstelling het tegenovergestelde kan realiseren."

Maarten Couttenier

KUNSTENAARS IN DIENST VAN HET MINISTERIE VAN KOLONIËN

De Belgische kunstenaars Alfred Bastien (1873-1955) en Paul Mathieu (1872-1932) werden in 1911 met een beurs van het ministerie van Koloniën naar Congo gestuurd. Gedurende enkele weken bezochten ze er een klein deel van de kolonie tussen Matadi en Leopoldstad (nu Kinshasa), waar ze schetsen en foto's maakten. Deze documenten, waarvan een groot deel in het AfricaMuseum wordt bewaard, dienden nadien als basis voor de constructie van het *Congopanorama*. Dat gaf dus enkel een zicht op de kleine regio waar de Belgische kolonisatie het meest zijn stempel had weten te drukken. Andere delen van de kolonie, die nog niet helemaal onder controle stonden van het koloniale gezag, bleven buiten beschouwing. De centrale verhaallijn op het immense schilderij werkte met een voor-na boodschap.

Port de Matadi (Haven van Matadi / Matadi Port). Kongo central, DRC. Paul Mathieu. 1911. Oil on wood. Gift from Jean Tondelier, 1992. RMCA collection, HO.0.1.3431

Een 'primitief' Congo (met vissers, landbouwers, herders en jagers) moest contrasteren met de zogezegde positieve verwezenlijkingen van kolonisatie zoals een haven en een spoorlijn. Op die manier werd de aanwezigheid van Europese koloniale gelegitimeerd. Ideeën en beelden die niet strookten met deze boodschap werden uit het panorama geweerd.

Alfred Bastien schildert het *Congopanorama* / Alfred Bastien peignant le *Panorama du Congo* / Alfred Bastien painting the *Congo Panorama*. Belgium. Unknown photographer. 1912-1913. RMCA collection, HP.1959.5.2. All rights reserved

Dragers met ivoor / Porteurs transportant de l'ivoire / Porters carrying ivory.
Matadi, Kongo central, RD Congo. Photographers Alfred Bastien & Paul
Mathieu. 1911. RMCA. HP.1958.29.45. All rights reserved

Zo fotografeerden Bastien en Mathieu geketende gevangenen die gedwongen arbeid moesten uitvoeren. Op het panorama zijn de kettingen verdwenen. Ook maakten de schilders een foto van dragers met ivoeren slagstanden.

Er is geen spoor van deze exploitatie-economie te zien op het *Congopanorama*.

AFTERLIFE VAN HET CONGOPANORAMA

Het *Congopanorama* werd tweemaal publiek vertoond. Na de wereldtentoonstelling van Gent in 1913 werd het tijdens de Expo van Brussel in 1935 opnieuw gepresenteerd. Plannen om een permanent onderkomen te bouwen voor het panorama in Tervuren, op de Leuvensesteenweg tegenover het huidige AfricaMuseum, worden vanwege de hoge kosten nooit gerealiseerd. Het doek verdween uit de belangstelling en werd opgerold ondergebracht in het Afrikapaleis in Tervuren. Daar werd het tijdens de Tweede Wereldoorlog beschadigd door Duitse troepen.

In de jaren 1950 werd het beschadigde panorama overgebracht naar het Legermuseum in het Jubelpark. Het Koninklijk Belgisch Koloniaal Instituut overwoog met de hulp van Defensie een restauratie voor Expo 58. Bij gebrek aan middelen kreeg het monumentale schilderij echter nooit een grondige restauratie. Het wordt vandaag opgerold bewaard in een extern depot van het War Heritage Institute. In 2022 werd het door het WHI ontrolld in het kader van een digitaliseringsproject gelanceerd door de Universidade Lusófona (Portugal), de LUCA School of Arts (België) en het Institute for Art, Design + Technology (Ierland).

3. FAKE NEWS

Het *Congopanorama* verleidde en misleidde. In een historisch luik van de tentoonstelling geven archieven, foto's en objecten, veelal uit de collectie van het AfricaMuseum, een ontluisterend beeld van wat niet te zien was in 1913. Toegedekte realiteiten als uitbuiting, geweld, segregatie, culturele vernietiging en verzet worden voor het voetlicht geplaatst. Drie geselecteerde thema's - onderwerping, dwangarbeid en exploitatie - doorprikken de idylle.

De installatie, *De terugkeer van de getuigen*, van Koenraad Ecker, Haldi Okudheyo en Falonne Mambu laat vroeg-twintigste-eeuwse Congolese liederen schuren met het koloniale discours. Deze historische opnames, gemaakt in dezelfde periode als het *Congopanorama*, bevatten aangrijpende getuigenissen van Congolezen onder de bezetting. Dankzij een recente intense samenwerking met experts in het noordoosten van Congo, zijn de gelaagde betekenissen van de liederen opnieuw hoorbaar gemaakt. Gecombineerd met archiefmateriaal en hedendaagse getuigenissen, confronteert deze interventie het panorama met verdrongen stemmen die alles in vraag stellen.

Amuna maboru titi tokoyi

Amuna maboru titi tokoyi

Amuna maboru titi tokoyi

Wij blijven hier achter, enkel om te lijden!

Wij blijven hier achter, enkel om te lijden!

Wij blijven hier achter, enkel om te lijden!

Amuna maboru. Singers unknown. Language: Mamvu. Recording by Armand Hutereau, 1912. Haut-Uele, RD Congo. MR.1959.5.55.
Translation & interpretation: Emé Andi Gbili, François Kongili, Philippe Asimba, Jean-Pierre Kinita, Phirolima Kamata, Endré Memgbe, Costama Karuma, Deyane Lamu.

OORLOG EN GEWELD - DE FAÇADE VAN ORDE

Op verschillende plaatsen in het *Congopanorama* zijn soldaten van de Force publique te zien, de politie- en legermacht in Congo vanaf 1885. Ze lijken zich vreedzaam en harmonieus tot de bevolking te verhouden. Ook het (beperkte) contact tussen kolonisator en gekoloniseerde wordt op dezelfde manier op het schilderij voorgesteld. Belgische militairen en leden van de Force publique waren niettemin verantwoordelijk voor de militaire bezetting van de kolonie. Ook na de overname van de kolonie door de Belgische staat in 1908 ging kolonisatie gepaard met brute onderdrukking, gewelddaden en dwangarbeid. Elk spoor van geweld of verzet daartegen is weggepoetst uit het panorama.

Het onevenwicht in militaire technologie was één van de voornaamste redenen dat Congo onderworpen kon worden aan de koloniale macht. Speren en schilden stonden tegenover kanonnen en geweren. Dit schild behoort waarschijnlijk toe aan de Congolese leider Ikenge ya Mbela (?-1883). Hij werd gedood door militair Alphonse Vangele (1848-1939) die het schild naar België stuurde als trofee.

Schild / Bouclier / Shield. Équateur, RD Congo.
s.d. Wood, plant fiber. Gift from the Royal Museums of Art and History, 1912. EO.0.0.7935.

TRANSPORT EN DWANGARBEID - 'VOORUITGANG' TEGEN ELKE PRIJS

Het *Congopanorama* toont transportinfrastructuur als de haven en de spoorweg. Er worden vier dragers op de 'karavaanroute' weergegeven. In werkelijkheid werden 100 000den Congolezen ingezet als drager tussen Matadi en Leopoldstad (nu Kinshasa) om lasten van soms meer dan 40 kg over honderden kilometers te dragen in een loden hitte. In tegenstelling tot wat de koloniale propaganda deed geloven, bracht de aanleg van de spoorweg tussen Matadi en Leopoldstad, die opnieuw het leven aan talloze arbeiders kostte, geen einde aan het moordende systeem van dragers. In heel Congo leidde het onmenselijke, onder- of onbetaalde werk tot ziektes, uitputting en de dood. Velen proberen te vluchten.

Deze kaart toont de spoorlijn en de dragersroute tussen Matadi en Leopoldstad en nog een bijkomende route die tot in Popokabaka loopt, 500 km verderop. Achter de façade van 'beschaving' en 'moderniteit' gaan uitputting, sterfte en ontvolking schuil.

Kaart met dragersroutes in de regio van de Congo-watervallen / Carte des routes de portage de la région des chutes du Congo / Map of portage routes in the Congo Falls region. Gustave Louis. 1889-1904. Ink on paper. Gift from Hugo Notenbaert, 1980. HO.1980.30.1.

ECONOMISCHE EXPLOITATIE EN WINSTBEJAG - DE KOLONIE ALS WINGEWEST

Enkele grote stoomboten, gepositioneerd op ooghoogte van de bezoekers van het *Congopanorama* in 1913, tonen het belang van havenstad Matadi voor de koloniale economie. De extractie van natuurlijke rijkdommen stond centraal in het koloniale project. Vanuit Matadi werden rubber, ivoor, goud, koper, diamanten, hout en cacao van Congo naar de haven van Antwerpen verscheept. Congo leverde België enorme inkomsten op. Wat op het panorama onzichtbaar blijft, is de keerzijde van dit éénrichtingsverkeer: de desastreuze effecten van de roofbouweconomie op het milieu en de Congolese bevolking.

In tegenstelling tot het ongerepte tropisch woud in het schilderij, werden in Congo hele bossen gekapt voor houtwinning op industriële schaal en om plaats te maken voor plantages. In de 19de eeuw was er al grote vraag naar tropische houtsoorten vanwege hun duurzaamheid en esthetische kwaliteiten. De rechte blokvorm voorkwam dat de lading ging rollen tijdens het transport per schip. Een groot iroko-blok was één van de eerste voorwerpen uit Congo die in 1897 in Tervuren aankwamen.

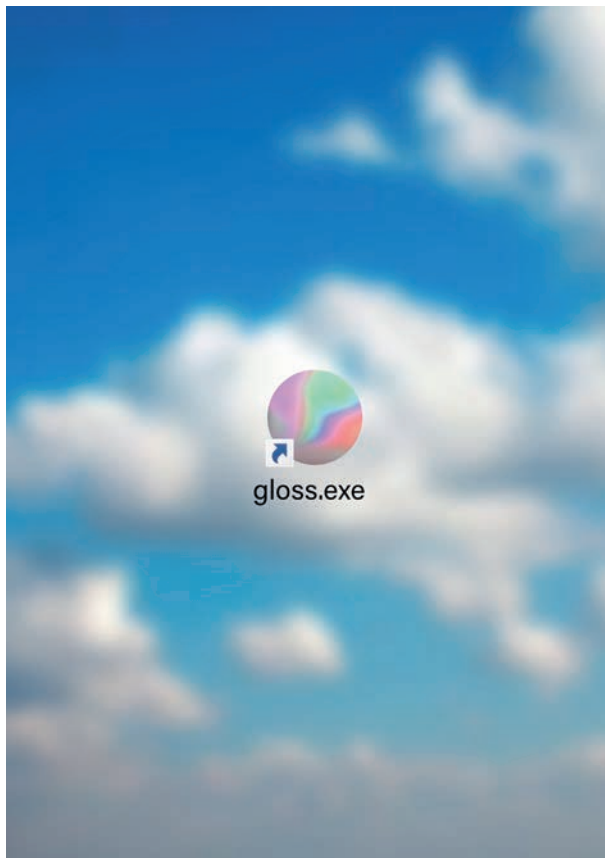
Houtkap / Exploitation forestière / Logging. Mayombe forest, Kongo central, RD Congo. Photographer Adolphe Mahieu. 1899. Reproduction. AP.0.0.24951.

4. PROPAGANDA VANDAAG

De tentoonstelling nodigt bezoekers uit om na te denken over de parallellen tussen historische en hedendaagse vormen van beeldvorming. Het panorama is historisch erfgoed, maar ook een hedendaags vraagstuk: hoe kijken we vandaag naar deze beelden en welke verhalen ontbreken nog steeds?

Propaganda beperkt zich dan ook niet tot het verleden. Ook vandaag worden beelden en boodschappen ingezet om bepaalde denkbeelden te verspreiden en gedrag te sturen. Waar die vroeger via affiches, tentoonstellingen en onderwijs hun weg vonden naar het publiek, gebeurt dat vandaag ook via sociale media en digitale platformen. Waar context ontbreekt, of waar informatie selectief wordt gedeeld, ontstaat een schijnwerkelijkheid die moeilijk te doorprikken is. In deze omgeving, waarin informatie snel circuleert en opinies zich in gesloten kringen kunnen versterken, is kritisch denken essentieel.

De installatie *gloss.exe* van beeldkunstenaars Kenny Mala Ngombe en Laurent Mbaah trekt de reflectie rond koloniale propaganda en gefilterde waarheden door naar artificiële intelligentie vandaag.

© Kenny Mala Ngombe, Laurent Mbaah

La Promesse du vide van kunstenaar-in-residentie Hilary Balu belicht hoe de koloniale belofte van moderniteit en vooruitgang vandaag nog altijd doorwerkt. Zijn schilderij toont een illusie van welvaart die gedragen wordt door uitgebuide lichamen en herinneringen die uitgewist worden.

« *La Promesse du vide met en tension la célébration de la vie, de cette promesse du progrès mondialisé et le prix exigé du sous-sol congolais qui efface finalement les identités. [...] Cette promesse ne s'est pas limitée à exploiter le sol : elle a vidé les mémoires, effacé des identités, des spiritualités et des langues.* » - Hilary Balu

'*La Promesse du vide* schetst de viering van het leven, van de belofte van wereldwijde vooruitgang ten koste van de Congolese ondergrond, waardoor identiteit uitgewist wordt. [...] Die belofte bleef uiteindelijk niet beperkt tot het ontginnen van de bodem. Ze heeft ook de herinneringen en identiteit weggevaagd, de spiritualiteit, de talen...'

Hilary Balu (Congolese, Kinshasa, 1992, lives and works in Kinshasa). *La Promesse du vide / The promise of emptiness*. (De belofte van leegte). 2025. Acrylic paint on canvas. Loan from Hilary Balu. For the artwork © Hilary Balu and photo Jean-Marc Vandyck © RMCA.

KUNSTENAARS

Hilary Balu (Congolees, Kinshasa 1992, woont en werkt in Kinshasa) studeerde aan de Academie voor Schone Kunsten in Kinshasa. In zijn werk hekelt hij het geweld dat het (neo)kolonialisme de Afrikaanse beschavingen heeft aangedaan. Met een mix van realisme en poëzie creëert Balu een esthetiek die aansluit bij zijn Congolese en Afrikaanse identiteit. In het kader van deze tentoonstelling was hij van maart tot mei 2025 *artist in residence* in het AfricaMuseum.

Koenraad Ecker (Belg, Brugge, 1986 – woont en werkt in Berlijn) is geluidskunstenaar. Zijn werk omvat geluidsontwerp, opnames op het terrein, muziekproductie en onderzoek naar orale geschiedenis. In 2021 richtte hij samen met Haldi Okudheyo het project *Kumbukumbu* op, dat de realiteiten van de koloniale bezetting in het noordoosten van Congo via geluid hoorbaar wil maken.

Haldi Nzia Okudheyo (Congolees, Aru, 1983 – woont en werkt in Aru) is cultureel ondernemer, filmmaker en landbouwer. Met zijn bedrijf *Haldi Projet* doet hij onderzoek naar culturen in het noordoosten van DR Congo en produceert hij radioprogramma's, films, muziekopnames en concerten.

Falonne Luamba Mambu (Congolese, Matadi, 1992 – woont en werkt in Kinshasa) is schilder, performer, activiste en feministe. Met haar werk hekelt ze de straffeloosheid van seksueel geweld, geeft ze vrouwen een stem en ondersteunt ze hun veerkracht.

Laurent Mbaah (Simlo) (Fransman, Chesnay, 1998 – woont en werkt in Brussel) is een multidisciplinaire kunstenaar die hybride universums verkent, geïnspireerd door Afrofuturisme, prekoloniale Afrikaanse kennis en diaspora-verbeeldingen. Hij gebruikt digitale en visuele vormen om maatschappelijke kritiek en veerkrachtige, antikapitalistische, alternatieve toekomsten te verkennen.

Kenny Mala Ngombe (Belg, Leuven, 1991 – woont en werkt in Brussel) is een beeldend kunstenaar die in zijn werk onderzoekt hoe het fictieve concept van 'anders-zijn' onze realiteit en mondiale samenleving binnensijpelt. Zijn werk omvat schilderijen, tekeningen, geluid, video en sculpturale installaties.

Joëlle Sambi Nzeba (Belgische, Brussel, 1979 – woont en werkt in Brussel) is schrijver, dichter, slamdichter, regisseur, filmmaker en Afro-feministische lesbische activiste. Ze werd geboren in Brussel en groeide op tussen de Belgische hoofdstad en Kinshasa, waar de talen, ritmes en stiltes haar verbeelding hebben gevoed. Haar teksten bevinden zich op het snijvlak van verzet, meerdere identiteiten en verweven talen.

CURATOREN

Maarten Couttenier, curator, is historicus en antropoloog bij het AfricaMuseum, waar hij de afdeling Geschiedenis leidt, en is gastdocent aan de Universiteit Gent. Hij is gespecialiseerd in de geschiedenis van koloniale musea, representaties en wetenschappen, waaronder (fysieke) antropologie, geschiedenis en archeologie. Hij was promotor van het HOME-project (2019-2022), dat zich richtte op de mogelijke repatriëring van Afrikaanse voorouders of 'menselijke resten' die nog steeds in België worden bewaard. Hij was co-curator van de tentoonstelling *Mensentuin* in het AfricaMuseum in 2021-2022. In 2024 publiceerde hij *Anthropology and Race in Belgium and Congo 1839-1922* in de reeks Routledge Studies in Cultural History.

Albertine Libert, curator, is kunstenares, curator, gids en cultureel bemiddelaar. Ze begeleidt het publiek bij het ontdekken van het verleden en het heden door middel van kunst, geschiedenis en herinneringen. Vanuit haar opleiding aan het AfricaMuseum, ervaring als NLP-beoefenaar (neuro-linguïstisch programmeren) en haar passie voor kennisoverdracht, ontwikkelt en begeleidt ze workshops, rondleidingen en pedagogische modules voor verschillende instellingen zoals Bozar, Wiels en het AfricaMuseum, en maakt solo- en collectieve tentoonstellingen. Gedreven door nieuwsgierigheid en welwillendheid nodigen haar projecten iedereen uit om hun blik op de wereld te verruimen.

Patrick Mudekereza, curator, is auteur en cultureel operator. Als directeur van het Waza Art Centre ontwikkelt hij curatoriale projecten die de hiërarchieën van kennis in vraag stellen, sociale emancipatie bevorderen en een dialoog tussen disciplines en regio's op gang brengen. Hij nam deel aan documenta fifteen en maakte deel uit van het curatoriale team van de laatste Biënnale van Bamako, evenals aan talrijke projecten in Afrika, Europa en Latijns-Amerika. Hij is actief in internationale netwerken zoals Arts Collaboratory, Another Roadmap for Arts Education, Arterial Network en Liboke, en combineert onderzoek, pedagogie en kritische artistieke praktijken. Momenteel schrijft hij een proefschrift onder co-supervisie van de Universiteit van Lubumbashi en de Vrije Universiteit Brussel.

Leen Engelen, co-curator, is hoogleraar mediageschiedenis aan de LUCA School of Arts (KU Leuven) in België. Haar onderzoek richt zich op film- en mediageschiedenis, media-archeologie, archieven, artistiek onderzoek en dekoloniale benaderingen. Ze heeft gepubliceerd over verschillende panorama's, waaronder het Congopanorama, en leidt (samen met Victor Flores) het FilmEU-onderzoeksproject 'Decolonising the Panorama of Congo', in het kader waarvan het panorama voor het eerst werd gefotografeerd. Ze is medecoördinator van IMHerit, het FilmEU Centre of Excellence on Immersive Media Heritage, en bestuurslid van de International Panorama Council. Aan LUCA geeft ze les in de Erasmus Mundus Joint Masters DocNomads en FilmMemory.

Victor Flores, co-curator, is universitair hoofddocent en hoofd van het doctoraatsprogramma Media Art and Communication aan de Lusófona Universiteit in Lissabon. Hij coördineert het Early Visual Media Lab bij CICANT en het Centre of Excellence in Immersive Media Heritage bij FilmEU. Zijn onderzoek richt zich op digitale menswetenschappen, immersief media-erfgoed en technologieën zoals virtual reality. Hij is oprichter en redacteur van het International Journal on Stereo & Immersive Media en hoofdonderzoeker van projecten over historische immersieve media, waaronder 'Decolonising the Panorama of Congo', samen met Leen Engelen. Zijn nieuwste boek is *Cosmorama. The Forgotten Medium*, samen met Susana S. Martins (2025).

COLOFON

CURATOREN

Maarten Couttenier, Albertine Libert, Patrick Mudekereza

CO-CURATOREN

Leen Engelen, Victor Flores

ONTWIKKELING & COÖRDINATIE

Sofie Bouillon, Eline Sciot, Jonas Van de Voorde

MET WETENSCHAPPELIJKE INPUT VAN

Sabine Bompuku Eyenga-Cornelis, Vera Bras, Wannes Hubau, Johan Lagae, Ellen Lefevre, Florias Mees, Placide Mumbembele, Joseph Tonda, Karel Van Nieuwenhuyse, Julien Volper

KUNSTENAARS

Hilary Balu, Koenraad Ecker, Falonne Luamba Mambu, Kenny Mala Ngombe, Laurent Mbaah, Haldi Okudheyo, Joëlle Sambi Nzeba

TENTOONSTELLINGSONTWERP

Sandra Eelen

GRAFISCH ONTWERP

Circlar (Laurent Mbaah & Théo Hennequin)

RESTAURATIE EN COLLECTIEBEHEER

Siska Genbrugge, Virginie Grignet, Titiana Hess, Stef Keyaerts, Naomi Meulemans, Kathleen Ribbens, Joy Voncken, Ateliers Michineau

AUDIOVISUELE ONDERSTEUNING

Ludo Engels, Sophie de Ville

COPYEDITING EN VERTALINGEN

Benoît Albinovanus, Ann Debbaut, Emily Divinagracia, Isabelle Gérard, Letterhoofd BV, Sensitivity reading by Saartjie's Daughters (Aline Bosuma)

ONDERTITELING

Babel Subtitling, Koenraad Ecker, The Subtitling Company

BRUIKLEENGEVERS

KU Leuven (Historische Collectie Psychologie en Pedagogische Wetenschappen), Ministry of Foreign Affairs, Université catholique de Louvain Musée L, Hilary Balu, Laurent Mbaah & Kenny Mala Ngombe, Sandra Eelen, Leen Engelen

REPRODUCTIE- EN BRUIKLEENMANAGEMENT

An Cardoen, Helena Desimpelaere, Marie-Pascale Le Grelle, Jean-Marc Vandyck, Jonas Van de Voorde, Eline Van Heymbeeck, Anne Welschen

DIGITALISATIE CONGOPANORAMA

War Heritage Institute & Rodrigo Peixoto, Tomas Vandecasteele, Lennert Deprettere (principal photographers), José Fadolla, Oleksandr Lyashchenko (assistant photographers), António Coelho (photographic procedure)

COMMUNICATIE

Emily Divinagracia, Pauline Malenga Mwanga, Friederike Kratky, Jan Van Hove

GEBOUW - BEVEILIGING - SCHOONMAAK & TECHNISCHE DIENSTEN

MET DANK AAN

Noemie Arazi, Sarah Bekambo, Lucienne Di Mauro, Josse De Pauw, Patricia Hermand, Henri Laurent, Shrouq Mussran, Wendy Postmus, Veerle Taekels, Muriel Van Nuffel, David Vergauwen, Isabelle Van Loo, Jo Van de Vyver

ALGEMEEN DIRECTEUR

Bart Ouvry

Het oorspronkelijke idee voor deze tentoonstelling kwam van het onderzoeksteam "*Decolonising the Panorama of Congo: A Virtual Heritage Artistic Research*", gefinancierd door FILMEU_RIT. Dit team digitaliseerde het *Congopanorama* en presenteerde de tentoonstelling *Panorama of Congo. Unrolling the Past with Virtual Reality*, samengesteld door Victor Flores, Ana David Mendes, Linda King en Leen Engelen, in het Nationaal Museum voor Natuurgeschiedenis en Wetenschap in Lissabon van februari tot juni 2024.

Met dank aan onze partners:

Met dank aan onze Mediapartners:

PRAKTISCHE INFO

Ticket Museum inclusief tijdelijke tentoonstelling:

Basistarief: 15,- €

Verminderd tarief: 11,- €

Sterk verminderd tarief: 6,- €

Alle prijzen zijn te vinden op **www.africamuseum.be**

TENTOONSTELLINGSPUBLICATIE

Deze catalogus schetst een overzicht van de tentoonstelling. Bijdragen van diverse auteurs vullen de tentoonstellingsteksten aan en verbreden een kritische kijk op het *Congopanorama*.

Maarten Couttenier, Albertine Libert en Patrick Mudekereza,
Het Congopanorama 1913. Koloniale illusie doorprikt. Tervuren: KMMA.

Maarten Couttenier, Albertine Libert et Patrick Mudekereza,
Le Panorama du Congo 1913. Illusion coloniale démontée. Tervuren : MRAC.

Maarten Couttenier, Albertine Libert and Patrick Mudekereza,
The Congo Panorama 1913. Colonial illusion exposed. Tervuren: RMCA.

Verschijndatum november 2025; 80 p.

Prijs: 12,- €

CONTACT

Leuvensesteenweg 13

3080 Tervuren

www.africamuseum.be

Perscontact : **press@africamuseum.be**

ACTIVITEITEN

INSTAPRONDLEIDINGEN: ELKE LAATSTE ZONDAG VAN DE MAAND

Keer mee terug naar het jaar 1913 en ontdek het *Congopanorama*, een monumentaal kunstwerk dat duizenden bezoekers betoverde op de Wereldtentoonstelling in Gent. Op het eerste gezicht dompelt dit reusachtige schilderij je onder in een idyllisch beeld van de Belgische kolonie – een perfect in scène gezette ‘beschavingsmissie’. Maar achter dit verleidelijke plaatje schuilt een totaal andere realiteit...

Prijs per persoon: 11,- €

Volwassenen

Taal: Nederlands, Frans en Engels

RONDLEIDING JONGEREN (SCHOLEN)

Stap met je klas in de wereld van 1913 – een tijd waarin het reusachtige *Congopanorama* bezoekers overdonderde met een groots en indrukwekkend beeld van Belgisch Congo. Maar wat zat er achter die spectaculaire façade?

Prijs: 100,- €

Vanaf 16 jaar

Taal: Nederlands, Frans en Engels

GROEPSRONDLEIDING

Keer mee terug naar het jaar 1913 en ontdek het *Congopanorama*, een monumentaal kunstwerk dat duizenden bezoekers betoverde op de Wereldtentoonstelling in Gent. Op het eerste gezicht dompelt dit reusachtige schilderij je onder in een idyllisch beeld van de Belgische kolonie – een perfect in scène gezette ‘beschavingsmissie’. Maar achter dit verleidelijke plaatje schuilt een totaal andere realiteit...

Prijs: 100,- €

Vanaf 18 jaar

Taal: Nederlands, Frans en Engels

ARTIST TALK: Het Congopanorama 1913

In het kader van zijn nieuwe tentoonstelling *Het Congopanorama 1913. Koloniale illusie doorprikt* nodigt het AfricaMuseum je uit voor een gesprek met kunstenaars. Wat is de bijdrage van kunstenaars aan deze tentoonstelling? En hoe kan kunst een kritische blik werpen op koloniale propaganda?

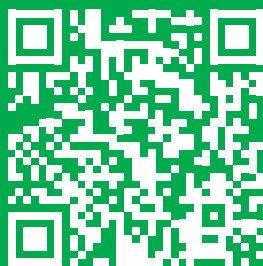
Prijs: 15,- € (volwassenen), 6,- € (verminderd tarief)

Taal: Frans

Datum: 30.11.2025

Uur: 14:00 - 16:00

Optie: online livestream (Gratis - inschrijven noodzakelijk via de website)

www.africamuseum.be